

Tomasz Pudłocki, *Sylwetki przemyskich nauczycieli filologów: Antoni Talar*, „Rocznik Przemyski” 2002, t. 38, z. 1, s. 107–110

Antoni Talar

Antoni Talar urodził się 23 grudnia 1874 r. w Jadamowoli k. Starego Sącza jako syn Jana i Anny z domu Koza. W latach 1887/1888 – 1894/1895 uczęszczał do gimnazjum w Nowym Sączu, gdzie zdał maturę, po czym odbył jednoroczną służbę wojskową i zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego; studiował w latach 1896/1897–1899/1900. W ostatnim roku studiów był praktykantem w gimnazjum św. Anny w Krakowie, a po uzyskaniu absolutorium został mianowany przez Radę Szkolną Krajową, decyzją z dn. 26 VII 1900 r., zastępcą nauczyciela w gimnazjum w Bochni. Po trzech latach, decyzją z 28 VII 1903 r., RSK przeniosła go do gimnazjum w Wadowicach, a we wrześniu 1905 r. do gimnazjum w Sanoku. W tym czasie złożył podanie o egzamin nauczycielski, który jednak kilkakrotnie przekładał z powodu niemożności terminowego złożenia przepisowej pracy domowej z historii literatury i języka polskiego. Rozprawkę Stanisław Trembecki i jego poezja na tle współczesnym prof. Tretiak ocenił w następujących słowach w recenzji z 18 VI 1904 r.:

Praca domowa p. Ant. Talara z języka polskiego, jako przedmiotu głównego pt. Stanisław Trembecki i jego poezja na tle współczesnym nie jest wprawdzie wyczerpująca, ale opiera się na obfitym materiale, układ ma jasny, język – z wyjątkiem kilku usterek – dobry, w ogóle, zatem odpowiada warunkom egzaminowym wcale dobrze.

Mimo pochlebnych opinii i na temat innych obowiązkowych prac domowych (z filologii klasycznej Sądy Homera o szczepach greckich i niegreckich), z powodu licznych obowiązków szkolnych odraczał terminy egzaminów ustnych i dopiero w momencie półrocznego urlopu naukowego, gdy na ten czas przeniósł się z Sanoka do Lwowa mógł do nich przystąpić (oryginał pracy klauzurowej „Porównawcza charakterystyka Reja i Górnickiego, jako pisarzy” zachował się w Archiwum UJ; prof. Tretiak napisał, że „napisana jest z dostateczną znajomością przedmiotu i dobrym stylem”). Zdał egzamin nauczycielski z języka polskiego jako głównego i z filologii klasycznej, jako przedmiotu dodatkowego dn. 5 VI 1907 r. Został wtedy też przeniesiony do gimnazjum z ruskim językiem wykładowym w Przemyślu jako polonista. Tu doczekał awansu na rzeczywistego nauczyciela od 1 II 1908 r.; uczył tam aż do wybuchu I wojny światowej.

Oprócz nauczania w gimnazjum ukraińskim pracował również w prywatnym seminarium nauczycielskim żeńskim PP. Benedyktynek w Przemyślu na Zasaniu, gdzie 30 VI 1909 r. zorganizował wieczór ku czci Słowackiego. Wygłosił okolicznościowe przemówienie poprzedzone deklamacją własnego wiersza *Hold Wieszczeni* (druk "Gazeta Przemyśla" 1909 R. 3 nr 54), po którym uczennice szkoły w jego reżyserii odegrały fragmenty *Lilii Wenedy*. Z kolei 29 VI 1911 r. zorganizował wieczór ku czci Konopnickiej. Wygłosił wówczas okolicznościowe przemówienie i deklamował wiersz swojego pióra *Za twoim śladem*, a w jego reżyserii uczennice odegrały kilka scen z *Balladyny* Słowackiego.

Był jednym z najbardziej czynnych wśród przemyskich nauczycieli, angażował się w życie wielu insty-

tucji oświatowo-kulturalnych. Na walnym zgromadzeniu Towarzystwa Szkoły Ludowej im. H. Sienkiewicza w Przemyślu 14 IV 1908 r. został wybrany członkiem Zarządu, a na zebraniu w dn. 30 III 1909 r. zastępcą przewodniczącego. Uczestniczył też, jako delegat przemyskiego Koła w krajowym zjeździe TSL w Kołomyi w dn. 3–4 VII 1909 r. Był członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemyślu, przemyskiego oddziału Towarzystwa Polskiej Bursy Ludowej, Czytelni Przemyskiej, której „wydziałowym” został wybrany na zebraniu walnym 5 IV 1909 r., a także przemyskiego Koła Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych; do wydziału został wybrany na walnym zgromadzeniu w dn. 31 III 1908 r. i ponownie 17 III 1909 r. Był jednym z wielu organizatorów słynnego balu profesorskiego TNSW, który odbył się w lutym 1909 r. i był najgłośniejszą zabawą karnawałową w tym sezonie w Przemyślu. Prof. Talar musiał należeć do wybitnych tancerzy, skoro został wymieniany obok profesorów: Polaka i Gawrysia, jako główny wodzirej. Grywał na deskach przemyskich kółek teatralnych, np. Antka w Królowej Przedmieścia, czyli Straforela u Słowackiego. Był jednym z współorganizatorów kolonii wakacyjnych dla młodzieży przemyskich szkół średnich, które zostały zainicjowane przez członków Koła TSNW.

Był cenionym mówcą, stąd często przemawiał przy różnego rodzaju okazjach; choćby 16 VIII 1908 r. z okazji uroczystości grunwaldzkich w Krasieczynie, majowego święta w Przemyślu 1909 i 1910 r., 12 V 1912 r. na otwarciu nowej czytelni Koła TSL im. H. Sienkiewicza w Przemyślu na Podwiniu (mówił o Krasińskim); z kolei 17 V 1908 r. na otwarciu czytelni TSL w Łętowni mówił o celach i zadaniach TSL,

jak i 31 V 1909 r. na otwarciu czytelni TSL w Boleszycach, gdzie przemawiał wraz z prof. Wawrzyńcem Kisielcem. W Roku Słowackiego wygłosił prelekcje o poecie: 27 VI w czytelni TSL w Łętowni, a 29 VI w Woli Krzywieckiej. Poprzedził prologiem własnego pióra uroczyste otwarcie 29 VI 1912 r. sali teatralnej na Zamku i wystawienie przez zespół „Fredreum” przedstawienia Pana Jowialskiego Fredry. W ramach powszechnych wykładów uniwersyteckich organizowanych przez Uniwersytet Lwowski, w dn. 26 III i 2 IV 1911 r. wygłosił odczyt „Chłop w literaturze polskiej najnowszej doby”. Staraniem TPN w Przemyślu wygłosił 23 XI 1913 r. odczyt o Korzeniowskim. Należał do organizatorów obchodów lokalnych ku czci Słowackiego w roku 1909, jako sekretarz komisji odczytowej; wystąpił z odczytem Słowacki i Mickiewicz. Przy okazji obchodów z okazji rocznicy grunwaldzkiej wygłosił też okolicznościowy odczyt. Po dwóch latach przemawiał podczas uroczystości z okazji setnej rocznicy urodzin Krasińskiego; został wybrany do zarządu organizacyjnego na walnym zgromadzeniu obywatelskim w magistracie w dn. 12 III 1912 r.

W kwietniu 1908 r. w Przemyślu wyszła drukiem pod jego redakcją „Jednodniówka kabaretowa. Czasopismo historyczno-literackie”, w której umieścił swoje wiersze: *Bądź Pozdrowiona* (s. 2), *Za orłami* (s. 4), oraz krotkowile *Z polityki zagranicznej* (s. 5–6). Z kolei w „Jednodniówce jarmarcznej, wydanej z okazji jarmarku wiosennego Koła Pań TSL 6 marca 1910”, wydał swoje wiersze obok utworów Jadwigi Peleńskiej i dra Władysława Pordesa. Wśród rozprawy z historii literatury spod jego pióra wyszły: *Kilka luźnych szczegółów o życiu i pismach Stanisława Trembeckiego*, *Miscellanea z twórczości poetyckiej*

Stanisława Trembeckiego (bajki, tłumaczenia, wiersze okolicznościowe) – w recenzji czytamy m.in.

„W tej rozprawie zajmuje się autor sprawą spornej autentyczności niektórych drobnych utworów Trembeckiego i przytacza kilka nieznanych jego wierszy i tłumaczeń, praca ta więc będzie stanowiła niezbędny przyczynek do krytycznego wydania dzieł Trembeckiego”; *Kilka uwag o „Popiołach” Stefana Żeromskiego (W setną rocznicę roku 1812)*.

Pisywał artykuły społeczne i popularnonaukowe oraz recenzje teatralne w „Gazecie Przemyskiej”. W której umieszczał również swoje wiersze np. *Na dzień Trzeciego Maja, Z minionych dni, Oczekiwanie*.

W momencie wybuchu I wojny światowej najprawdopodobniej został zmobilizowany do wojska, ale oddelegowany do obrony twierdzy, gdyż w sprawozdaniach gimnazjum ukraińskiego pojawia się on w stopniu porucznika, a byłoby zbyt cenne podawanie tego stopnia, gdyby pozostawał w rezerwie. Co więcej, nie jest on wymieniany pośród uczących ani swej macierzystej szkoły, tj. gimnazjum ukraińskiego, ani wśród grona gimnazjum zasańskiego, które kierowane w czasie oblężenia przez Władysława Bojarskiego, dyrektora nieczynnego gimn. I, werbowano do pracy wszystkich pedagogów czynnych wówczas w mieście. Zaraz po zdobyciu miasta przez Rosjan, co nastąpiło 22 III 1915 r., jeszcze w marcu został Talar wzięty do niewoli i internowany, na początku w Ufi, a potem w Chwalińsku w Rosji. O jego dostaniu się do niewoli carskiej „Kurier Poniedziałkowy” napisał, że trafił do więzienia za „czynne skarcenie żołdaka, który jako „patrol” brutalnie zachował się wobec jeńców oficerów”. Po wybuchu rewolucji został wypuszczony na wolność i jakiś czas przebywał w Samarze (na prze-

łomie 1918 i 1919 r.), ale do Przemyśla powrócił dopiero we wrześniu 1921 r. O jego znaczeniu dla przemyskiej inteligencji i roli, jaką wśród niej odgrywał, świadczy fakt, iż o jego powrocie informował korespondent krakowskiej „Nowej Reformy”, zaznaczając, iż prof. Talar, „który tyle co wrócił z niewoli rosyjskiej”, 25 września 1921 r. wygłosił odczyt pt. *Obecne stosunki w Rosji*. Po powrocie z niewoli został przeniesiony do gimnazjum zasańskiego, gdzie podjął wraz z r. szk. 1921/1922 obowiązki nauczyciela języka łacińskiego, a potem języka polskiego i propedeutyki filozofii, jednak z powodu choroby już w II semestrze r. szk. 1922/23 musiał pójść na urlop zdrowotny. Prowadził też kursy dokształcające dla wojskowych. Niestety, długoletnie więzienie podkopało jego zdrowie i już nigdy w pełni nie powrócił do dawnej aktywności społecznej. Zmarł po długiej i ciężkiej chorobie 18 lipca 1923 r., zostawiając żonę Wandę z domu Hanoch i córkę Janinę urodzoną 1.01.1911 r. w Przemyślu. Pożegnany został parę dni później przez licznych przedstawicieli gron nauczycielskich, a zwłaszcza przyjaciół: profesorów Stanisława Węgrzyna, Franciszka Ćwikowskiego, ks. Jakuba Szypułę i ks. dra Czyżewickiego, a także przez uczniów gimnazjum zasańskiego.